

Osnove genetskih algoritama

Osnovna ideja

- genetski algoritmi inspirirani su evolucijom
- Evolucija:
  - jedinke neke vrste žive u nekom okolišu
  - svojstva jedinke ovise o njenim kromosomima
  - pojednostavljeno, kromosomi su dugački nizovi nukleotida (adenin, gvanin, timin, citozin)

Osnovna ideja

- Evolucija:
  - kombinacije nukleotida određuju svojstva pojedine jedinke ("kromosom kodira jedinku")
  - evolucija "djeluje" na kromosome, a ne izravno na jedinke
  - evolucija sama, kao proces, nema "znanja" o uspješnosti jedinke
  - prirodna selekcija (odabir) "povezuje" kromosome (evoluciju) i uspješnost jedinke

Osnovna ideja

- Evolucija:
  - prirodna selekcija utječe na to da će uspješnije jedinke (tj. bolji kromosomi) imati veću šansu za preživljavanje i razmnožavanje
  - “mehanizmi” evolucije jesu razmnožavanje i mutacije
  - razmnožavanje nove kromosome potomaka stvara kombiniranjem roditeljskih kromosoma
  - mutacija na slučajan način mijenja kromosom jedinke

Osnovna ideja

- Evolucija:
  - evolucija nema "globalne" memorije: sva informacija sadržana je u kromosomima. Ako neki dobar (ili loš) kromosom ne uspije preživjeti, proces evolucije ga ne može povratiti natrag (osim slučajno, za što je mala vjerojatnost)

Osnovna ideja

- inspiriran teorijom evolucije, genetske algoritme (kraće GA) izumio je John Henry Holland sredinom 70-ih
- Holland je primjenio ideje evolucije na rješavanje teško rješivih problema, pri čemu lošija početna rješenja evoluiraju prema sve boljim rješenjima
- rješenja, kao jedinke, predstavljena su (kodirana) nizovima 0 i 1 koje je Holland nazvao kromosomima

Osnovna ideja

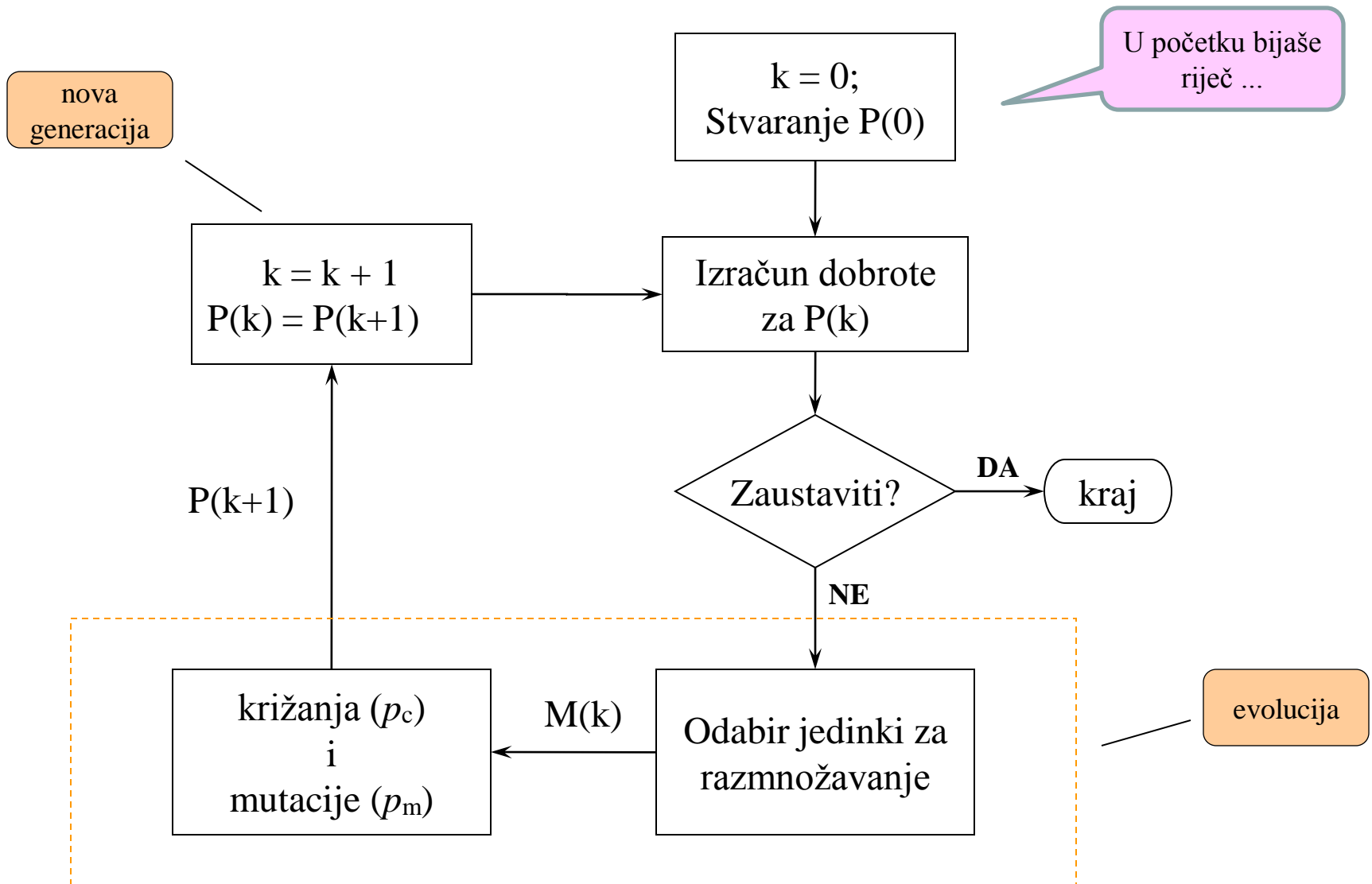
- Genetski algoritam sastoji se od:
  - populacije jedinki predstavljenih kromosomima
  - mehanizma reprodukcije
  - mehanizma vrednovanja uspješnosti jedinki

Osnovna ideja

- Pseudo-kod osnovne ideje:
  1. inicijaliziraj početnu populaciju kromosoma
  2. vrednuj svaku jedinku
  3. koristeći postojeće jedinke (roditelje) proizvedi nove jedinke (djecu) pomoću križanja i mutacije i vrednuj svaku novu jedinku
  4. zamjeni dio prethodne populacije s novim jedinkama
  5. Ako je dosegnuto vremensko ograničenje: vrati najbolju jedinku kao rješenje; inače: ponavlja algoritam od koraka 3

Općenita struktura genetskog algoritma

Osnovna ideja

- Kromosom je niz nula i jedinica koji kodira moguće rješenje problema (način kodiranja je jedinstven za svaki konkretni problem)
- Funkcija vrednovanja ili dobrote (fitness) povezuje konkretan problem s genetskim algoritmom. Ona predstavlja uspješnost jedinke u konkretnom problemu.

Osnovna ideja

- Postoje mnogobrojni načini za:
  - kodiranje rješenja kromosomom
  - provođenje križanja
  - mutiranje kromosoma
  - odabir jedinki za križanje
  - brisanje starih jedinki
  - vrednovanje jedinke
- svi ovi faktori utječu na ponašanje genetskog algoritma, tj. na kvalitetu algoritma i na njegove performanse
- dodatno: faktori utječu jedan na drugoga (nisu neovisni)
- za početak: jedan konkretan primjer kao ilustracija

Primjer genetskog algoritma

(prema Lawrence Davis: "Handbook of Genetic algorithms")

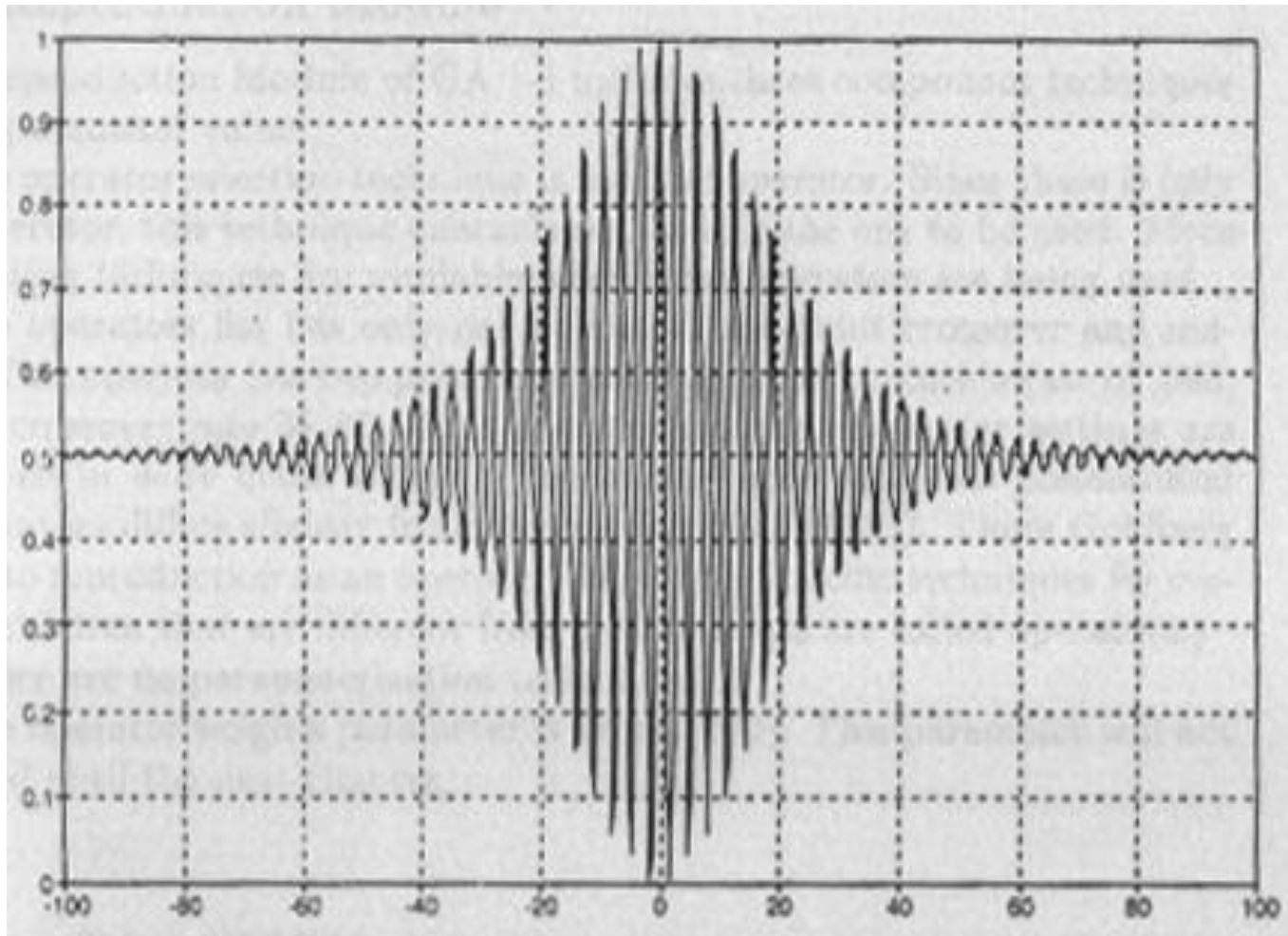
- želi se maksimizirati funkcija f_6 :

$$f_6(x, y) = 0,5 - \frac{(\sin \sqrt{x^2 + y^2})^2 - 0,5}{(1 + 0,001(x^2 + y^2))^2}$$

- domena funkcije je ravnina, tj. parovi (x, y) , gdje su x i y realni brojevi, a traži se najbolji par (maksimum funkcije) u intervalu $x, y \in [-100, 100]$
- s gledišta genetskog algoritma, svaki par (x, y) je jedna jedinka podložna evoluciji
- traženo najbolje rješenje je: $x=0, y=0$

Primjer genetskog algoritma

- Funkcija f_6 je nezgodna za druge tehnike optimizacije jer ima puno lokalnih ekstrema; izgleda otprilike ovako (za optimalni $y=0$):

Primjer genetskog algoritma

- U ovom primjeru vrijedit će:
  - kromosom će koristiti binarnu reprezentaciju (*binary representation*): svaki kromosom će biti lista (niz) od 44 bita
  - inicijalizacija populacije bit će slučajna binarna inicijalizacija (*random binary initialization*)
  - odabir jedinki za križanje provodit će se proporcionalnom selekcijom (*roulette wheel parent selection*)
  - križanje će imati jednu prekidnu točku (*one-point crossover*) i mutaciju bita (*bit mutation*)
  - vjerojatnost križanja je 0,65, a vjerojatnost mutacije bita je 0,008
  - prilikom zamjene starih jedinki novima, primjenjuje se tzv. *generational replacement* - sve stare jedinke se brišu i zamjenjuju novima
  - uspješnost svake jedinke “mjeri se”, tj. jednaka je, vrijednosti funkcije f_6 (*fitness is evaluation*)
  - veličina populacije bit će 100 jedinki
  - ukupan broj jedinki koji će se obraditi bit će 4000 (uvjet zaustavljanja), tj. evolucija će trajati 40 generacija

Grada kromosoma

- broj gena (bitova) u kromosomu je proizvoljan
- odabiremo 44
- prvih 22 bita predstavljaju $\mathbf{x}$, a drugih 22 bita $\mathbf{y}$
- x i y su kodirani; interval $x, y \in [-100, 100]$ se kodiranjem preslikava u $x', y' \in [0, 2^{22}-1]$
- dekodiranjem opet treba interval $[0, 2^{22}-1]$ preslikati u $[-100, 100]$
- dekodiranje:
 x', y' pomnožiti s $4,768372718899898 \cdot 10^{-5}$ i rezultatu oduzeti 100

Inicijalizacija populacije

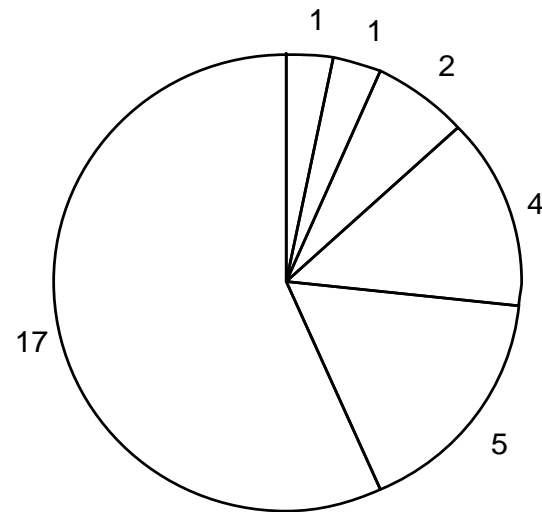
- Svaka jedinka u početnoj populaciji generira se kao niz od 44 slučajna bita
- Slučajna inicijalizacija je vrlo česta u GA

Odabir jedinki za križanje

- Razmjerni ili proporcionalni odabir (ili selekcija): jedinku za križanje odabire se slučajnim odabirom, pri čemu je vjerojatnost odabira razmjerna dobroti jedinke
- Izvorni naziv "*roulette wheel parent selection*": jedinke su polja u kolu ruleta, a širine polja odgovaraju vjerojatnostima odabira pojedine jedinke.

Na slici je primjer za 6 jedinki: svako polje (odsječak) predstavlja jedinku, a površina odsječka je dobrota (vjerojatnost odabira) te jedinke.

Odabir jedinki za križanje

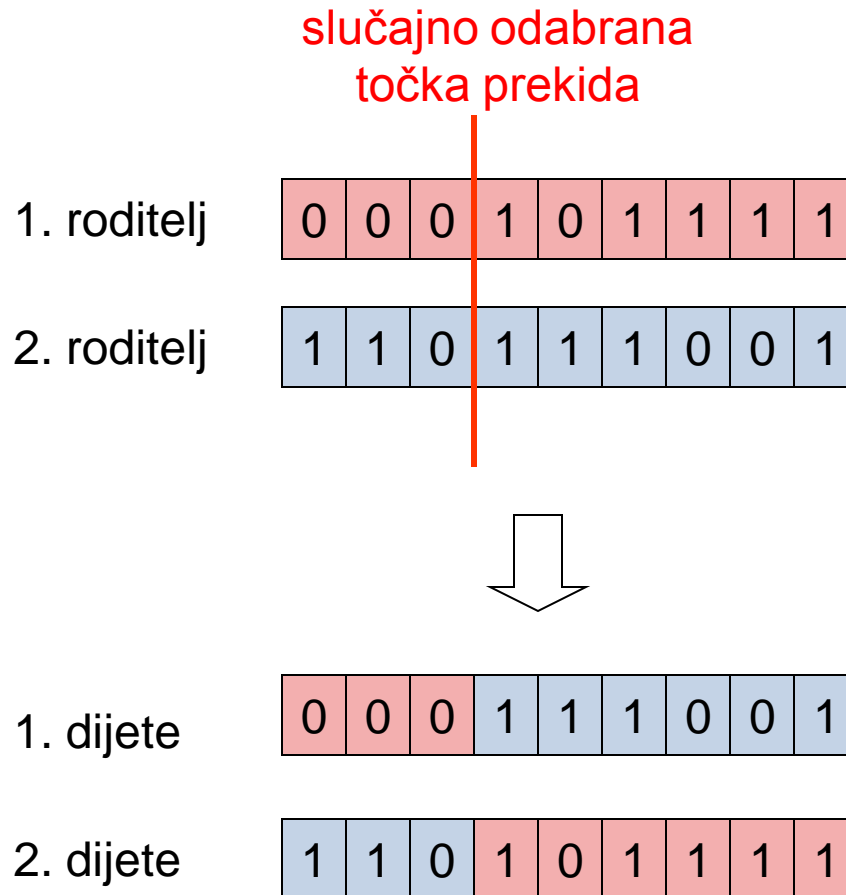
- Razmjerni odabir:
 $p_i^{(k)}$ = vjerojatnost odabira i -te jedinke
 $g_i^{(k)}$ = dobrota i -te jedinke u k -toj generaciji

$$p_i^{(k)} = \frac{g_i^{(k)}}{\sum_i g_i^{(k)}} = \frac{g_i^{(k)}}{G(k)}$$

- Mehanizam odabira oponaša prirodnu selekciju u smislu da se uspješnijim jedinkama daje veća šansa za reprodukciju

Križanje

- Križanje s jednom prekidnom točkom (engl. *one-point crossover*):

Križanje

- Križanje je ključan korak u GA, koji ga razlikuje od ostalih algoritama baziranim na slučajnom pretraživanju
- Križanje s jednom prekidnom točkom od dva roditelja proizvodi dva djeteta
- Treba uočiti da nova rješenja mogu biti znatno drugačija od roditeljskih
- Također, na mjestima gdje su bitovi roditelja jednaki, ovo križanje ne unosi nikakvu promjenu

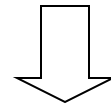
Mutacija

- u ovom primjeru, mutacija se može provoditi na svakoj novoj jedinki
- mutacija djeluje na pojedine bitove i to nezavisno
- za svaki bit se s određenom (relativno malom) vjerojatnošću odluči da li će mutirati ili ne. Ako mutira, onda se slučajno odabire njegova nova vrijednost (0 ili 1). To znači da postoji 50% šanse da se mutirani bit zapravo neće promijeniti
- alternativna varijanta mutacije je da se mutirani bit uvijek mijenja

bitovi za koje je slučajno odabrano da mutiraju

prije mutacije

0	0	0	0	1	1	0	0	1	0	0	0	0	1	1	1	0
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

poslije mutacije

0	0	0	1	1	1	0	0	1	0	0	0	0	1	1	1	0
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

bit za koji je odabrana
različita vrijednost od početne

bit za koji je odabrana
vrijednost ista početnoj

Mutacija

- Mutacija u ovom primjeru djeluje nakon što se proizvede novo dijete, dakle uvijek nakon križanja
- Mutacija može biti i zaseban "operator", a ne nužno drugi korak operacije križanja
- Mutacija unosi manje promjene u jedinke nego križanje

Odnos križanja i mutacije

- Križanje je važno u **početnim fazama** rada GA, kad treba početnu slučajno generiranu populaciju (koja je vrlo heterogena) "izkonvergirati" čim brže do bolje populacije (koja je više homogena)
- Mutacija je važna u **završnim fazama** rada kad homogena populacija kvalitetnih jedinki križanjem daje iste ili vrlo slične kromosome ne unoseći više znatne promjene. Tada mutacija može unijeti promjene koje će pomaknuti rješenja bliže optimumu

Zamjena starih jedinki novima

- U svakom koraku proizvodi se nova generacija jednake veličine kao stara generacija, a stara generacija se cijela briše
- Nova generacija dobiva se selekcijom iz stare generacije, nakon koje se na odabranim jedinkama primjenjuju križanje i mutacija
- Može se dogoditi, a u kasnijim fazama rada GA to je čest slučaj, da neki potomci u novoj generaciji budu jednaki ili vrlo slični roditeljima.

Izračunavanje dobrote jedinki

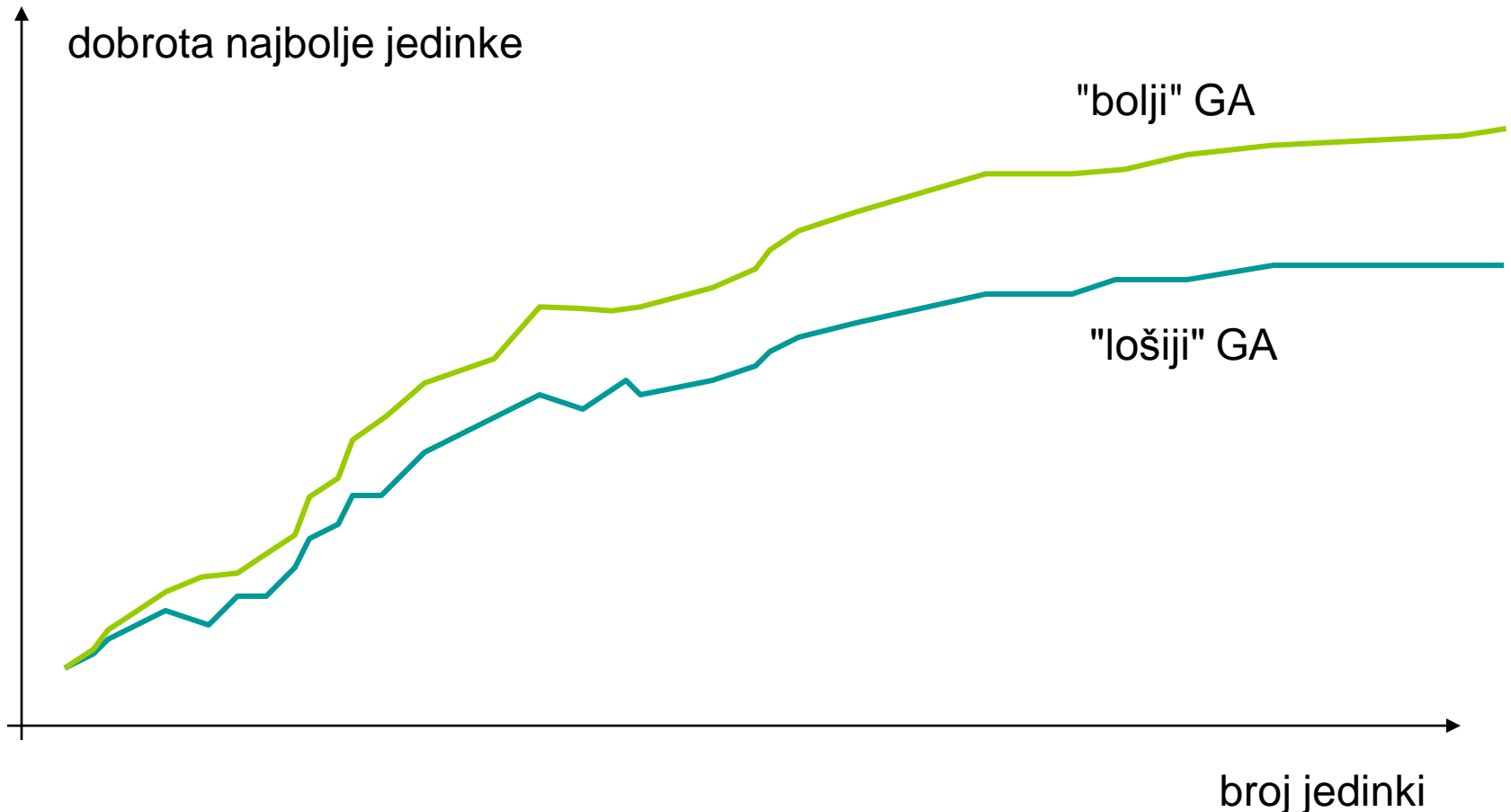
- U ovom primjeru izračunavanje dobrote (vrednovanje ili evaluacija) je najjednostavnije moguće: dobrota odgovara vrijednosti funkcije f_6 koju maksimiziramo.

Uvjet zaustavljanja

- Ovdje se koristi ukupan broj jedinki, a postoje i drugačiji uvjeti (npr. istijek vremena, pad poboljšanja dobrote rješenja ispod prihvatljive granice itd.)

Tipičan rad algoritma

- Tipičan rad GA može se simbolički prikazati slikom:

Tipičan rad algoritma

- Obično nema učinka puštati algoritam da radi dugo, jer nakon što dođe u "stabilno" stanje, daljnje promjene su malo vjerojatne
  - razlog je u tome što populacija postane homogena i za bitnije poboljšanje dobrote jedinki bilo bi potrebno da mutacija izmjeni relativno puno bitova u kromosomima (a to je malo vjerojatno)
- Korisnije je pokrenuti algoritam iznova, jer će početna generacija biti drugačija i možda će dati neko drugačije stabilno stanje

Druge varijante GA i poboljšanja

- Svaki od djelova u prethodnom primjeru GA može biti i drugačiji
- Ovisno o konkretnom problemu, jedan način izvedbe može biti bolji ili lošiji

Funkcija dobrote

- Nedostatci jednostavnog razmjernog odabira
  - negativne vrijednosti funkcije dobrote daju negativnu vjerojatnost, što nema smisla
Rješava se translacijom.
  - slaba učinkovitost selekcije za male razlike u dobrotama velikih vrijednosti
Ako je raspon premalen (npr. od 98 do 100), onda će sve jedinice imati približno jednaku šansu za razmnožavanje, a želimo da šanse izrazitije ovise o kvaliteti.
Rješava se linearnom normalizacijom ili tehnikom “windowing”.

Funkcija dobrote

- Povoljno je da funkcija dobrote daje vrijednosti u određenom rasponu (npr. od 0 do 100) tako da se prilikom razmjerne selekcije bolje jedinke biraju s većom vjerojatnošću, ali da se i one lošije ipak ne eliminiraju u potpunosti (jer dijelovi njihovih kromosoma mogu biti dobri)
- Razmjerni odabir gotovo uvijek se može poboljšati kombiniranjem raznih tehnika, a tri osnovne su:
  - translacija
  - linearna normalizacija
  - *windowing*

Funkcija dobrote

- Linearna normalizacija se provodi ovako:
  - Jedinke (kromosomi) se sortiraju po početnoj funkciji dobrote u padajućem redoslijedu
  - Najboljoj jedinki pridijeli se dobrota određene vrijednosti (1. parametar postupka)
  - Svakoj sljedećoj jedinki se dobrota umanjuje za neku vrijednost (2. parametar postupka), ali ne ispod nekog minimuma
  - može se krenuti i od minimuma pa uvećavati dobrote za neki korak

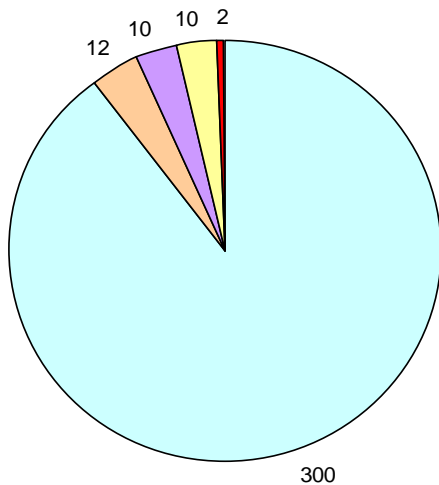

Početna dobrota:	300	12	10	10	2
Linearna dobrota (100,10):	100	90	80	70	60
Linearna dobrota (100,25):	100	75	50	25	1

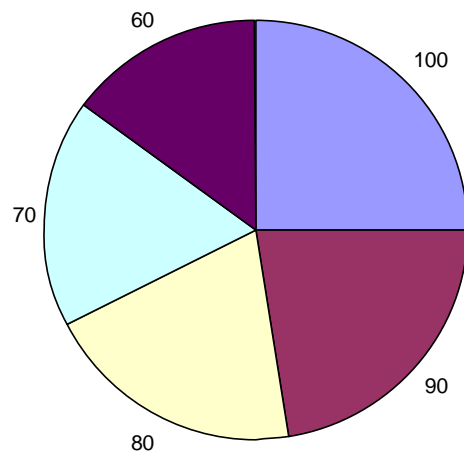

Funkcija dobrote

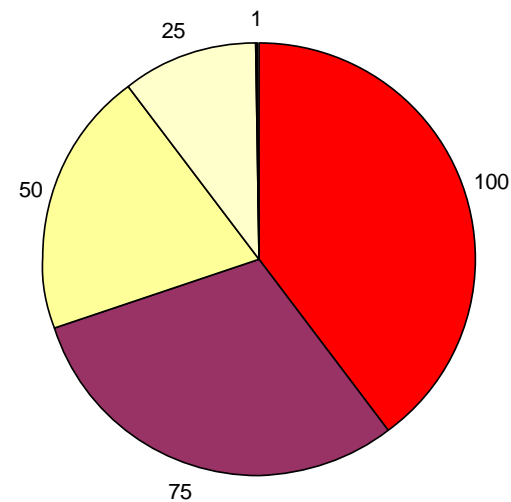
Početna dobrota:	300	12	10	10	2
Linearna dobrota (100,10):	100	90	80	70	60
Linearna dobrota (100,25):	100	75	50	25	1

Početna dobrota

Linearna dobrota (100,10)

Linearna dobrota (100,25)

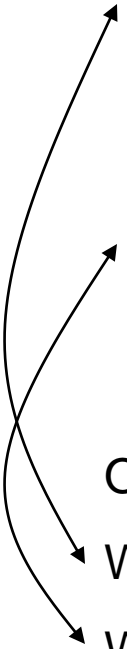
Funkcija dobrote

- *windowing* se provodi ovako:
  - pronaći najmanju dobrotu u populaciji
  - ostalim jedinkama kao nova dobrotu se dodijeljuje razlika od njihove dobrote do najmanje dobrote:

$$\text{dobrota}_{\text{nova}}(i) = \text{dobrota}_{\text{start}}(i) - \min\{\text{dobrota}(i)\}$$

- alternativno se umjesto najmanje dobrote može postaviti neka granična najmanja vrijednost

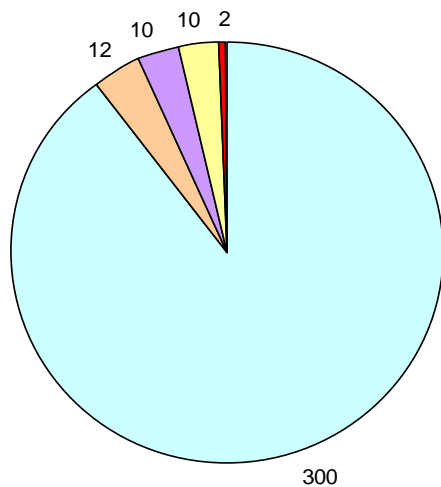
$$\text{dobrota}_{\text{nova}}(i) = \text{dobrota}_{\text{start}}(i) - \text{granica}$$

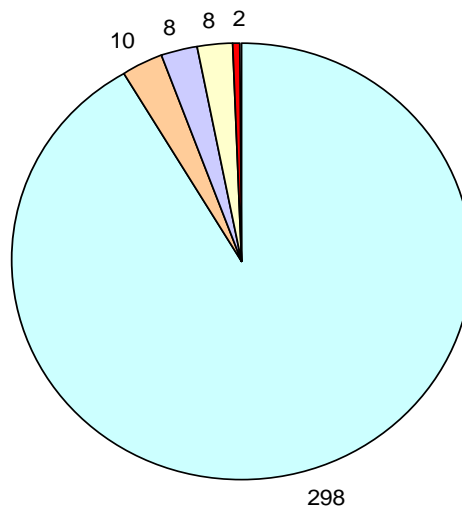
Originalna dobrotu:	300	12	10	10	2
Windowing:	298	10	8	8	2
Windowing s granicom 5:	295	7	5	5	5

Funkcija dobrote

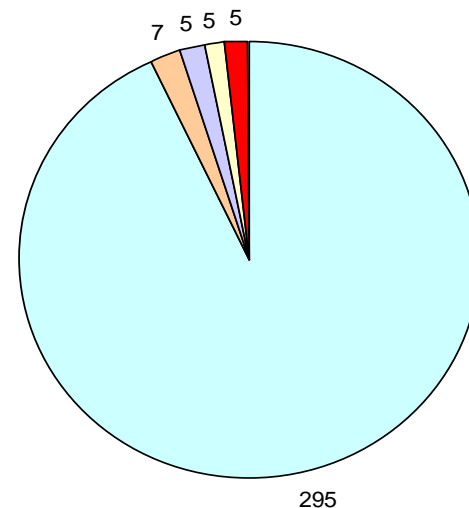
Početna dobrota:	300	12	10	10	2
Windowing:	298	10	8	8	2
Windowing s granicom 5:	295	7	5	5	5

Početna dobrota

Windowing

Windowing s granicom 5

Zamjena starih jedinki novima

- Moguće je da neka vrlo dobra jedinka bude izgubljena u sljedećoj generaciji
  - npr. uslijed križanja i mutacija dođe do njene promjene u lošiju
- Da bi se to izbjeglo može se koristiti elitizam (*elitism*) koji čuva najbolju jedinku
- Može doći doći do dominacije superjedinke, ali u prosjeku poboljšava rad algoritma

Zamjena starih jedinki novima

- Kod generacijske zamjene se cijela generacija briše i nadomješta novom
- Čak i sa elitizmom, može se dogoditi da mnoge dobre jedinke zbog slučajnog odabira ne dobiju šansu za križanje ili da križanje i mutacija unište dobre jedinke
- Moguće rješenje problema je korištenje ravnotežne reprodukcije (*steady-state reproduction*) kod koje se samo manji broj populacije zamijeni novim jedinkama
- Parametar ravnotežne reprodukcije određuje broj novih jedinki, a često se stvara samo jedna ili dvije jedinke

Zamjena starih jedinki novima

- Prilikom stvaranja novih jedinki često se događa da se pojavljuju duplikati kromosoma, što nepovoljno utječe na rad GA
- Zato se često kod ravnotežne reprodukcije zabranjuje stvaranje duplikata (kompliciraniji algoritam, ali u konačnici bolje radi)

Vrijednosti parametara

- Vjerojatnosti križanja i mutacije mogu znatno utjecati na rad GA
- Prilikom generacijske zamjene, najbolje jedinice se čuvaju nešto manjom vjerojatnošću križanja i mutacije
  - kad se primjenjuju elitizam i ravnotežna reprodukcija te vjerojatnosti mogu biti veće
- Tijekom izvođenja algoritma vjerojatnosti se mogu mijenjati

Vrijednosti parametara

- Npr. na početku rada se može veća vjerojatnost dati križanju, a kasnije se može povećati vjerojatnost mutacije
- Ove vjerojatnosti se mijenjaju tako da npr. linearno rastu ili padaju tijekom rada GA

Genetski operatori

- Osim kombiniranog operatora križanja i mutacije, oni se mogu razdvojiti u dva nezavisna operatora
- Također može postojati više vrsta križanja i mutacija
- Tada se operator može odabirati na slučajan način (npr. svaki ima svoju težinu i onda se odabire s vjerojatnošću razmjernoj težini - slično razmjernom odabiru)

Genetski operatori

- Osim križanja s jednom prekidnom točkom može se napraviti i križanje s dvije ili više prekidnih točaka
- Bez obzira na broj točaka, ovakva križanja mogu proizvesti samo ograničene kombinacije jedinki, tj. križaju genetski materijal na ograničeni način

Genetski operatori

- Uniformno križanje - odabrani bitovi jednog roditelja zamjenjuju se bitovima drugog roditelja (obrnuto za drugo dijete)
  - efektivno kao da ima n točaka prekida, pri čemu kromosom ima $n+1$ bit

